

Emlékezés Kovács Dénesre (1930-2005)

Idén ünnepeljük a világhírű hegedűművészt Kovács Dénest, a Zeneakadémia egykori tanszakvezetőjének majd rektorának születése 95. halála 20. évfordulóját.

Hubay Jenő világhírű magyar hegedűművész, a magyar hegedűiskola megteremtőjének sok kiváló növendéke volt, legtöbbjük külföldön találta meg számítását. Zathureczky Ede itthon maradt. Szeretett növendéke volt Kovács Dénes, aki mint tanár, majd tanszakvezető és végül főigazgató is követte Mesterét a Zeneakadémia élén, ezzel is folytonossá téve a magyar hangszeresek, kiemelten a hegedűművészek utánpótlását.

Kovács Dénes kivételes ember volt. Nemcsak az egyéni és felejthetetlen hegedűjátéka miatt, - amit a hazai és nemzetközi díjak és kritikák is igazolnak, - hanem mint a Zeneakadémia igazgatója majd rektora is. Az intézményt több pozitív intézkedéssel emelte a világ élvonalába. Nem véletlenül tartják ezt az időszakot a Zeneakadémia egyik aranykorának.

Korai gyermekkorában Szolnokon csodagyermekként tartották számon, tanulmányai során többször összevont vizsgát tett kitűnő eredménnyel. Zeneszerető családban nőtt fel, szülei nem voltak muzsikusok. Kivételes tehetségét felfedezve tanulhatott Rados Dezsőnél a Fodor Zeneiskolában, majd Zathureczky Edénél a Zeneakadémián. A háború kényszerszünete alatt 14 évesen 30kg-os kosarakat hordott a kenyérgyárban majd zsákokat cipelt a dohánygyárban, hogy segítse szüleit. Visszakerülve a Zeneakadémiára 18 évesen elnyeri a Reményi-díjat és Hubay ösztöndíjas lesz.

21 évesen lediplomázik és még abban az évben felkéri Tóth Aladár az Opera koncertmesteri állására. 25 évesen megnyeri a világhírű londoni Flesch-hegedűversenyt. 28 évesen megkapja a Liszt-díj I. fokozatát és a Zeneakadémia adjunktusa majd tanszékvezető tanára lesz. 30 évesen kiválasztja és használatra megkapja a Művelődési Minisztériumtól egy Guarneri del Gesú hegedűt, ami a kezében csodálatosan szólalt meg. 33 évesen Kossuth-díjban részesül. 35 évesen a vonós tanszék vezetője és már 37 évesen felkéri a Zeneakadémia vezetésére. Több lemeze és felvétele nyer díjat itthon és külföldön egyaránt. (*Grand Prix Academie de Disque Paris, arany lemez*) Sikeres 13 év vezetés után 50 évesen lemond a rektori címéről.

Nem szerette az igazságtalanságot, nem volt bosszúálló és kicsinyes, igyekezett nem ártani senkinek. Sohasem menedzselte magát, nem volt ez az alkat. Hivatását és pozícióját komolyan vette, elítélte a protekciót. Sokat foglalkozott a tehetséggondozással és a tanárjelöltek oktatásával. Erős küldetéstudattal törekedett a legjobbat nyújtani a munkájában, játékában és a tanításában egyaránt. Mindig kezében a hegedűvel tanított és amit kért, meg is tudta mutatni, mégpedig pódiumi színvonalon.

Kozma Imre atya így emlékezett meg róla:

„Kovács Dénest az élet nevelte és megtanította az elfogadás művészetére. Származása társadalmi helyzete, világnézetbeli felfogása senkit sem zárt ki köreiből. Soha senki előtt nem hallgatta el véleményét. Nemcsak szókimondás volt ez, volt ebben sok próféták halálos erkölcsi bátorságból. Bátran és keményen állott meg örökérvényű igazságok mellett. Tehetségében úgy bízott, mint a dalia jó kardjában, de úgy ismerte annak határait, mint, ahogy a jó katona ismeri, melyik fegyvere meddig ér. Soha, de soha nem hivalkodott azzal, ami nincs, színlelni nem tudott, de nem tűrte azt sem, ha igaztalan színben tüntették fel, vagy kisebbitették. Nyugodt derült magasságban élt, emberek és érdekek felett. Lényétől távol volt a látszat, a hamisság, a kirakat, valódi volt az aranya, a szíve és a szava. De nem szerette a pongyolaságot, a pőreséget és azt a természetességet, amelyben nincs ízlés és fegyelem. Nem akart hamis látszatot, olyannak mutatta magát, amilyen valóban volt, de olyan igyekezett lenni, amilyennek lenni érdemes.”

Kár, hogy a mai fiatal muzsikusz generáció nem ismeri. Pedig Ő itthon maradt, tehetségét itt kamatoztatta és felejthetetlen koncertekkel örvendeztette meg a hazai közönséget.

„Magyarországot el szokták hagyni a hegedűsei – így van ez már úgy másfél évszázada... Kovács Dénesnek mások a szokásai. Ő itthon akart játszani. Pedig gyorsan apró- vagy inkább nagy pénzre válthatta volna a világban a londoni Flesch Károly – versenyen 1955-ben nyert első díjat. De neki Budapesten kellett hegedűlnie Ferencsikkel 1956. december 31.-én. A Beethoven koncertet több mint két hónapnyi hangversenyszünet után. ...”

/Népszabadság, 2000.04.18. Breuer János – Kovács Dénes 70 éves cikk/

Távol állt tőle a felszínes, magamutogató előadó-művészet. Az erős személyes kisugárzásával olyan atmoszférát teremtett, hogy erre nem volt szüksége. Mindig vallotta, hogy a művész egy közvetítő a zeneszerző és a közönség között. Ahogy a hegedű egy eszköz a melódiák megszólaltatásához, úgy az előadó is egy eszköz a mű hiteles tolmácsolásában. Éteri, kristálytisztán csengő hegedűhangja a mai napig utánozhatatlan.

Az elegancia jellemző volt a megjelenésére és a játékára is. Igazi karizmatikus egyéniség volt. Ügyelt a pontosságára és a rendezettségére. A gyakorlásában nem az idő számított, hanem kereste a praktikus és logikus megoldásokat. Igényes volt, igyekezett az állandó megújulásra. Sosem érezte azt, hogy a hegedűjátéka és előadása befejezett, az idő múlásával mindig talált valami újat, felfedeznivalót. Művészete ezért is volt magával ragadó és megismételhetetlen. Mindig etalonként hallgattuk felvételeit, a szakmának a mai napig nehéz szembenézni ezzel a csodával.

Idézném az előző újságcikk folytatását:

„Sohasem tartozott a csillogó-villogó magamutogató virtuózok közé. Megtehetette volna pedig, hisz mindjárt négy versenyművet adott elő 1960 májusában. De Kovács Dénesnek mindig is fontosabb volt, mit üzen Bach egy lassú Sarabande-tételben, mit Mozart a versenyműveiben vagy Beethoven a lángot vető Kreutzer-szonátában. Alighanem Mozartjai a legemlékezetesebbek, az, ahogyan átadta magát ennek az álom és valóság között lebegő varázslatos világban.”

Beethoven: „Kreutzer” hegedű és zongora szonáta

<https://www.youtube.com/watch?v=CXnWT4ZNTDA>

Bach: h-moll Partita - Sarabande

<https://www.youtube.com/watch?v=0iPcrQOzAyg>

Mozart: A-Dúr hegedűverseny

<https://www.youtube.com/watch?v=N8nUqPPkpw0>

Utalhatnék Fáy Miklós zenekritikus újságíró nekrológiájából is: /Népszabadság, 2005./
...Emlékszem még, mit jelentett egy Kovács Dénes-lemez. Abból meg lehetett ismerni a művet, az ember a kilencvenforintos bakelitet hallgatva egy életre eldöntötte, hogy érdekli-e a Négy évszak vagy a Beethoven-hegedűverseny, a Bartók Szólószonáta. Ha eldöntötte, tovább állt nagyobb nevekhez, Heifetzhez, Ojsztrahhoz vagy Menuhinhoz. Most, hűtlen kutya, meghallgattam azt a régi F-dúr románcot. Varázslatos. Jaj, késő, késő.

Kovács Dénes még egy másik világ volt, amikor a hegedűs nem hangokról beszélt, hanem zenéről, amikor nem valami homályos és uniformizáló elvárásnak kellett megfelelni, hanem a személyeset, a megéltet, a titkot lehetett elmondani hangszerrel a kézben. Annak a világnak már régen vége. Most Kovács Dénes is utánahalt.

Vivaldi: Négy Évszak – Tél I. tétel

<https://www.youtube.com/watch?v=8BEWbwW2T1k>

Beethoven: D-Dúr hegedűverseny II.-III. tétel

https://www.youtube.com/watch?v=V9R3MWFl_Vg

Bartók: Szólószonáta III. tétel

<https://www.youtube.com/watch?v=2n6O2Cfo9Rw>

Beethoven: F-Dúr Románc

<https://www.youtube.com/watch?v=BdxPlkxOvTs>

Amikor a Zeneakadémia igazgatójának javasolták, nehezen fogadta el a felkérést, mert tudta, hogy ez a titulus milyen felelősséggel és lemondással jár. Karrierjét félretéve elvállalta a pozíciót, mert missziójának tekintette a jövő muzsikuss generáció segítségét.

Mint minden nagy művésznak neki is voltak irigyei, sokszor negatív hírbe tüntették fel nevét. Az akkori rendszer emberei folyamatosan figyelték és alaptalanul jelentettek róla.

„Művészetét elismerte a hatalom (Kossuth-díj, kiváló művész cím) de a közösség, egyre kevésbé a „szakma”. Nem volt rózsaszírommal bélelve 1967-1980 között Kovács Dénes igazgatói, majd rektori széke a Zeneakadémián. Mások intrikáiból került oda, hogy maga váljék megannyi ragadós intrika tárgyává.” /Népszabadság, 2000.04.18. Breuer János – Kovács Dénes 70 éves cikk/

Kovács Dénes, amikor átvette a Zeneakadémia vezetését, jelentős változtatást és újítást készített elő, amit sikeresen meg is valósított. Többek között:

- Főiskola feladatává teszi a koron aluli kivételes tehetséges gyerekek képzését, melynek szervezeti kereteit is biztosítja,

- Hallgatók túlterhelését mérsékli a politikai és elméleti órák számának csökkentésével, a gyakorlási idő biztosítása érdekében,
- A főiskolai hallgatók honvédségi kötelezettsége alóli mentességet elintézi,
- Megteremtette a vidéki hallgatók kollégiumi elhelyezését, az ellátás színvonalát közvetlen intézkedésekkel jelentősen javította.
- Tanszaki rangra kerül a kamarazene, az önálló ütőhangszerszakot visszaállítja és bevezetést kap a csembaló és hárfaoktatás,
- A hangszerállomány bővítése mellett létrehozzák asóját javító bázist,
- A magyar hangszerkészítő mesterek felkarolása,
- Méltatlanul elbocsájtott, mellőzött tanárok visszahelyezését szorgalmazza, (Ádám Jenő, Molnár Antal)
- Külön figyelmet fordít a Zeneakadémia nagymúltú művésztanárainak megemlékezésére, tiszteletükre emlékszobát hoz létre és emlékhangversenyeket rendez,
- A Zeneakadémia könyvtárát kibővítette, aktívan bekapcsolódott a nemzetközi könyvtári életbe is,
- A művészképzés fontos részének tartotta a pódiumon való megjelenést a képzési idő alatti koncertezést,
- Megalapították a főiskolai Nagydíjat, a zenei versenyeket újjá szervezi: Hubay, - Szigeti, - Zathureczky hegedűverseny, Dohnányi zongoraverseny, Popper Dávid gordonkaverseny, Weiner Leó kamaraverseny szerveződött.
- Az alsó és felsőfokú zeneoktatás kapcsolatjavításáért, valamint a követelmény összhang megteremtése érdekében több intézkedést foganatosít, ekkor vezették be a félévi vizsgákat is.
- Az 1950-es években felszámolt szervezetek újraélesztésében aktívan közreműködik. 1973-ban a Liszt Ferenc Társaság megújulásában, - 1987 Magyar Zeneművészeti Szövetség létrehozásában - 1998 a Hubay Társaság újjászervezésében elnöki tisztséget vállalva.
- 1970-ben, Bartók Béla halálának negyedszázados évfordulóján a II. emeleti XIV. számú tantermet, ahol Bartók 1907-től 1934-ig tanított, Bartók-teremmé avatták. Később hasonlóképp Kodály, Hubay és Weiner egykori tantermét is emléktáblával jelölték meg és a mesterekről nevezték el.
- Az Elnöki Tanács 1971. évi 20. számú törvényerejű rendelete értelmében a Főiskola 1971. szeptember elejétől kezdve – a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola név megtartásával – egyetemi jellegű felsőoktatási intézményként folytatta működését.

Egyre többet hallani, hogy a muzsikások előadásmódja uniformizálódik. Félő, hogy ezeket az előadókat egy idő után a mesterséges intelligencia pótolni fogja. Kovács Dénes csodálatos hegedűhangját és érzékeny játékát nem lehetséges.

„Az utóbbi években - sajnos - meglehetősen kevés a kiemelkedő magyar hegedősprodukció, az egykor világhírű magyar hegedűiskola lassú hanyatlásának lehetünk tanúi. Éppen ezért kétszeresen is értékesek Kovács Dénes hangversenyei, hiszen százéves hegedűshegemóniánknak alighanem ő az utolsó, nemzetközi színvonalat jelentő képviselője. Játékának fénye, zenei és technikai értelemben vett tisztasága valóban csak a legnagyobbak tudásához mérhető.

A Károlyi-kertben Mendelssohn hegedűversenyét, a zeneirodalom egyik legnépszerűbb alkotását játszotta, lemezre kívánczozó tökéletességgel. Kovács Dénes a széles dallam-ívek, a nagy kantilénák mestere, aki technikai tudását páratlan muzikalitással állítja a remekművek szolgálatába. Mendelssohn versenyművében a romantika költőiségét éppúgy hűen ábrázolta, mint a kor hősi attitűdjét, küzdeni akarását. Szinte a levegő is megsűrűsödött, amint a lassú tétel énekébe belefogott, valahogy erre a lírikus képre került a főhangsúly, nem mintha a nyitótétel lendületét vagy a finálé játékos tündértáncát kevésbé sikeresen formálta volna meg...”

NÉPSZABADSÁG /1965. július 16./ Breuer János

Végezetül hallgassuk meg Mendelssohn hegedűversenyét Kovács Dénes tolmácsolásában:

https://www.youtube.com/watch?v=zTA_qWAmmog

Budapest, 2025. február 23.

Csévi Flóra
hegedűművész-tanár